

**Uztura padomes
sēdes**

PROTOKOLS
Rīgā

Datums:	27.11.2023.	Nr.	24
Sākums:	Plkst.15.00	Beigas:	Plkst. 16.40
Norises vieta:	Veselības ministrija, 309. telpa un MS Teams (attālinātai dalībai)		
Vada:	Veselības ministrs Hosams Abu Meri		
Dalībnieki:	Vārds, Uzvārds, amats	Piedalās	
	Baiba Baškere, Izglītības un zinātnes ministrijas Profesionālās un pieaugušo izglītības departamenta direktora vietniece pieaugušo izglītības jomā	☐	
	Aldis Dūdiņš, Labklājības ministrijas Sociālo pakalpojumu departamenta direktors	☐	
	Andis Brēmanis, Latvijas Diētas ārstu asociācijas valdes priekšsēdētājs	☒	
	Ilze Beitāne, Latvijas Biozinātņu un tehnoloģiju universitātes Uztura katedras profesore	☒	
	Ilze Rudzīte, Latvijas Pašvaldību savienības padomniece veselības un sociālajos jautājumos	☐	
	Ināra Šure, Latvijas Pārtikas uzņēmumu federācijas Padomes priekšsēdētāja	☒	
	Iveta Dzīvīte Krišāne, Latvijas Pediatru asociācijas valdes locekle	☒	
	Ida Jākobsone, Latvijas Universitātes asociētā profesore	☒	
	Laila Meija, Latvijas Uzturzinātnes speciālistu biedrības valdes priekšsēdētāja	☒	
	Guna Bīlande, Latvijas Diētas un Uztura speciālistu asociācijas valdes priekšsēdētāja	☐	
	Maija Beķere, Latvijas Viesnīcu un restorānu asociācijas juriste	☐	
	Māris Balodis, Pārtikas un veterinārā dienesta ģenerāldirektors	☒	
	Lolita Vija Neimane, Rīgas Stradiņa universitātes studiju programmu "Uzturs" un "Uzturzinātne" vadītāja	☒	
	Ilze Straume, Slimību profilakses un kontroles centra Veselības veicināšanas departamenta direktore	☒	
	Jana Feldmane, Veselības ministrijas Sabiedrības veselības departamenta direktore	☒	
Zanda Matuzale, Zemkopības ministrijas Veterinārā un pārtikas departamenta direktore	☐		
Pieaicinātie:	Iveta Pudule, Slimību profilakses un kontroles centra vecākā sabiedrības veselības analītiķe	☒	
	Inese Sikсна, Pārtikas drošības, dzīvnieku veselības un vides zinātniskā institūta "BIOR" Riska novērtēšanas un epidemioloģijas nodaļas vadītāja	☒	
	Liene Gundare, Veselības ministrijas Veselības veicināšanas un atkarību profilakses nodaļas vecākā eksperte	☒	
	Maija Ceruka, Veselības ministrijas Veselības veicināšanas un atkarību profilakses nodaļas vecākā eksperte	☒	

	Inga Jefrēмова, Veselības ministrijas Sabiedrības veselības projektu nodaļas projektu vadītāja	☒
	Lauma Sprinģe, Latvijas Sabiedrības veselības asociācijas pārstāve	☒
	Juta Pomeranceva, Latvijas Diētas un Uztura speciālistu asociācijas valdes locekle	☒
	Oskars Šneiders, Veselības ministrijas Komunikācijas nodaļas vadītājs	☒
	Monika Sproģe, Veselības ministrijas Sabiedrības veselības datu pārvaldniece, analītiķe	☒
	Renāte Gremze, Veselības ministra biroja vadītāja	☒
Protokolē:	Maija Ceruka, Veselības ministrijas Sabiedrības veselības departamenta Veselības veicināšanas un atkarību profilakses nodaļas vecākā eksperte	

Darba kārtība/ sanāsmē apspriests:

1. Ievads. Darba kārtības apstiprināšana

H.Abu Meri: atklāj sēdi, informē par darba kārtībā plānotajiem jautājumiem un apstiprina darba kārtību.

2. Veselības ministrijas (VM) aktualitātes veselīga uztura jomā

M.Ceruka: informē par VM aktualitātēm veselīga uztura jomā (skat. prezentāciju pielikumā).

H.Abu Meri: informē, ka plānots sniegt priekšlikumus par akcīzes nodokļa (AN) likmes palielinājumu gan alkoholiskajiem dzērieniem, gan saldinātajiem dzērieniem.

L.V.Neimane: jautā vai tiks saglabāta samazinātā pievienotās vērtības nodokļa (PVN) likme augļiem un dārzeņiem?

H.Abu Meri: norāda, ka tiks saglabāta PVN likme 12% apmērā. Analizējot datus, nenovēro tiešu saistību starp PVN likmi un iedzīvotāju uztura paradumiem.

L.V.Neimane: pauž bažas, ka vēl vairāk samazināsies augļu un dārzeņu patēriņš, kas jau šobrīd ir nepietiekams Latvijas iedzīvotāju vidū.

I.Šure: informē par notikušo diskusiju ar zemkopības ministru par AN likmes saldinātajiem dzērieniem ietekmi uz ražotājiem. Skaidro, ka AN tiek piemērots arī ūdenim bez cukura, kas satur dabīgos aromatizētājus, un Latvijas Pārtikas uzņēmumu federācija (LPUF) vēlētos to novērst. Dzērienu reformulācija, lai samazinātu cukura daudzumu, ir radījusi izmaksas ražotājiem. Sabiedrībai ir jāmaina paradumi, lai izvēlētos produktus ar mazāku cukura saturu. LPUF lūdz nemainīt AN likmi tiem produktiem, kuriem cukura saturs ir <8 g/100 ml, bet atbalsta AN likmes celšanu produktiem, kuros ir vairāk cukura. Sabiedrībā novērojama paradumu maiņa – iedzīvotāji biežāk izvēlas dzērienus ar mazāku cukura daudzumu.

L.Meija: jautā par pamatojumu AN likmei noteiktajai cukura daudzuma robežai. Arī 8 g/100 ml cukura ir daudz.

M.Ceruka: skaidro, ka noteiktā robeža bija Zemkopības ministrijas (ZM) priekšlikums un tas ir kompromisa variants.

I.Dzīvīte-Krišāne: papildina, ka attiecībā uz ietekmi uz veselību nav būtiskas atšķirības, vai dzēriens satur 12 g vai 8 g cukura/100 ml.

H.Abu Meri: izprot uzņēmēju viedokli, tomēr joprojām ar šādiem dzērieniem pārmērīgi tiek uzņemts cukurs. Pauž cerību, ka sadarbībā ar ZM šis jautājums tiks risināts, nodrošinot dzērienu ar zemāku cukura saturu piedāvājumu patērētājiem. Nākotnē varētu diferencēt AN likmi ar vēl zemāku cukura saturu, piemēram, pakāpeniski 3 gadu laikā samazinot zemākās nodokļa likmes robežu līdz 4 g cukura/100 ml, tad uz 2 g/100 ml.

L.Meija: patērētāji pakāpeniski jāpieradina pie dzērieniem, kas nesatur cukuru.

A.Brēmanis: norāda, ka sporta dzērieni arī satur cukuru un to uzņemšana var būt svarīga hipoglikēmijas novēršanai sportistiem. Tādējādi, palielinot AN likmi saldinātiem dzērieniem, tiktu radīts finansiālais slogs arī aktīva dzīvesveida piekritējiem. Pauž viedokli, ka AN nevajadzētu piemērot sporta dzērieniem.

H.Abu Meri: sporta dzērieni sastāva ziņā ir līdzīgi citiem saldinātiem dzērieniem, tādēļ nebūtu iespējams tos efektīvi nodalīt, turklāt ir pieejamas citas alternatīvas.

L.Meija, I.Dzīvīte-Krišāne: piekrīt H. Abu Meri paustajam viedoklim, neatbalsta sporta dzērienu atbrīvošanu no AN piemērošanas.

3. Eiropas Sociālā fonda (ESF) projekta “Kompleksi veselības veicināšanas un slimību profilakses pasākumi” ietvaros īstenotās aktivitātes

I.Jefrēnova: informē par VM īstenotajiem pasākumiem ESF projekta ietvaros veselīga uztura jomā (skat. prezentāciju pielikumā).

H.Abu Meri: atbalsta pasākumu plāna liekā svara un aptaukošanās izplatības mazināšanai un fizisko aktivitāšu veicināšanai izstrādāšanu, kā arī norāda uz nepieciešamību plāna izstrādē sadarboties ar padomē iesaistītajām organizācijām. Šobrīd veselības nozarē vairāk tiek risinātas neveselīgu paradumu sekas, bet ir nepieciešams veselības veicināšanai veltīt vairāk resursu, jo tādējādi iespējams novērst vai attālināt slimību attīstību, pagarinot iedzīvotāju veselīgi nodzīvotos mūža gadus. Jautā padomes locekļiem – kā efektīvāk mainīt sabiedrības paradumus un domāšanu?

L.V.Neimane: primāri nepieciešams izglītēt. Jau vairākus gadus ir aktuāls jautājums par efektīvu veselības mācību skolās, bet līdz šim nav izdevies šo mērķi sasniegt.

H.Abu Meri: informē padomi, ka šobrīd pie tā tiek strādāts sadarbībā ar Izglītības un zinātnes ministriju (IZM).

J.Feldmane: informē, ka līdz šim ir bijusi sarežģīta sadarbība ar IZM, bet pie tā tiek strādāts. IZM ir izveidojusi Veselības izglītības satura jautājumu darba grupu.

I.Dzīvīte-Krišāne: veselības izglītību nepieciešams apgūt regulāri. Nepieciešams izglītēt arī jaunos vecākus, lai veselīgu dzīvesveidu īstenotu jau no mazotnes.

A.Brēmanis: piebilst, ka nepieciešams veicināt arī enerģijas patēriņu, tādēļ jādomā par papildu fizisko aktivitāšu iespējām.

H.Abu Meri: piekrīt, ka svarīga ir bērnu izglītība, taču jādomā arī par pieaugušajiem.

L.Meija: pauž viedokli, ka pieaugušajiem ir pienākums būt fiziski aktīviem un ēst veselīgi. Nav pieļaujama situācija, ka pacients saņem valsts apmaksātas ārsta vizītes un medikamentus, taču turpina neveselīgos ieradumus. Ārvalstīs ģimenes ārsts izsniedz vingrojumu kompleksu un atkārtotā vizītē pārbauda paveikto. Ja nav veiktas izmaiņas ikdienas paradumos, vizīte pie ārsta jāapmaksā par personīgajiem līdzekļiem.

J.Feldmane: lai uzlabotu esošo izglītības sistēmu, ir jāsaprot, kur ir problēmas līdzšinējā praksē un jāmaina īstenotās metodes. Šobrīd IZM grib mainīt saturu, bet negrib mainīt izglītošanas metodes.

L.V.Neimane: izsaka priekšlikumu, ka pedagogu izglītošanā varētu iesaistīt studiju programmas “Uzturzinātne” absolventus.

H.Abu Meri: vai absolventi būtu gatavi doties uz izglītības iestādēm un apmācīt pedagogus? Aicina apsvērt skolās nodarbināto māsu iesaisti veselībratības jautājumu apguvē.

I.Dzīvīte-Krišāne: norāda, ka māsas nevar iesaistīt skolēnu apmācībās bez pedagoģiskās izglītības.

H.Abu Meri: apšaubā māsu nepieciešamību skolās, ņemot vērā šī resursa trūkumu veselības aprūpē.

I.Dzīvīte-Krišāne: norāda, ka māsa ir atbalsts hroniskajiem pacientiem, jo palīdz ar dažādu manipulāciju veikšanu, piemēram, glikozes līmeņa kontroli asinīs vai insulīna injicēšanu.

L.V.Neimane: sabiedrība nav informēta, ka ir pieejami veselīga uztura ieteikumi un citi VM sagatavotie materiāli.

A.Brēmanis: vai kampaņas “Augļi, ūdens, dārzeņi - Tavas veselības SUPERVAROŅI” ietvaros sagatavotie videomateriāli nevarētu tikt translēti TV?

I.Jefrēnova: videomateriāli kampaņas laikā tika translēti TV.

I.Beitāne: jāvērtē citu mediju un kanālu izmantošana, jo TV skatīšanās jauniešu vidū nav aktuāla.

I.Jefrēnova: tiek izmantoti dažādi kanāli, ņemot vērā informācijas ieguves paradumus attiecīgajās pasākumu mērķgrupās.

4. Bērnu antropometrisko un skolu vides pētījuma un Latvijas skolēnu veselību ietekmējošo paradumu pētījuma dati

I.Pudule: turpina iepriekšējo diskusiju, izsakot pateicību skolu māsām, kas palīdzējušas sasniegt augstu skolēnu un pirmsskolas vecuma bērnu aptveri veiktajos pētījumos Covid-19 pandēmijas laikā. Informē par jaunākajiem pētījumu rezultātiem (skat. prezentāciju pielikumā).

I.Dzīvīte-Krišāne: norāda, ka, lai gan situācija nav tik ļoti pasliktinājusies kā citās valstīs, nav pamata priecāties par Latvijas pētījumu rezultātiem. Pauž bažas par ievērojamo pacientu skaitu ar smagu aptaukošanos un agrīnu otrā tipa cukura diabēta diagnosticēšanu.

A.Brēmanis: jautā, vai šajos gadījumos ir kāda korelācija ar vecāku izglītības līmeni.

I.Pudule: populācijas pētījumos tiek novērota tieša korelācija starp vecāku izglītības līmeni un liekā svara izplatību – jo zemāks izglītības līmenis, jo lielāks liekā svara un aptaukošanās īpatsvars vecākiem un viņu bērniem.

5.Pētījums par Ziemeļu un Baltijas valstu iedzīvotāju izpratni par pārtikas ilgtspēju

I.Siksna: informē par veiktā pētījuma rezultātiem (skat. prezentāciju pielikumā).

H.Abu Meri: pauž viedokli, ka TV raidījums “Pārtikas revidents” bija aktuāls un izglītojošs, uzrunājot plašu auditoriju. Aicina padomes locekļus sniegt priekšlikumus VM turpmākajam darbam uztura jomā.

L.V.Neimane: aicina sadarboties ar IZM, risinot veselības izglītības jautājumu.

L.Meija: aicina lielāku uzmanību pievērst sportam un fiziskajām aktivitātēm.

H.Abu Meri: nākamajā ESF projektā plānots pētījums par fizisko aktivitāšu ietekmi uz bērnu veselību.

J.Feldmane: papildina, ka pētījums plānots sadarbībā ar Bērnu klīniskās universitātes slimnīcu.

I.Dzīvīte-Krišāne: norāda, ka jāstrādā pie valsts programmas aptaukošanās novēršanai, īpaši bērniem.

L.Meija: uzsver vecāku lomu, novērtējot bērna ķermeņa masu un savlaicīgi vērstoties pēc palīdzības pie speciālistiem. Aicina apsvērt ģimenes ārstu un izglītības iestādēs nodarbināto māsu, kā arī pedagogu iesaisti bērnu veselības veicināšanā.

I.Dzīvīte-Krišāne: vecāki nepieņems izmaiņas sava bērna svarā un domā, ka svars normalizēsies.

L.V.Neimane: piebilst, ka trūkst izglītojošu TV raidījumu par dažādiem veselības jautājumiem.

I.Dzīvīte-Krišāne: šādi materiāli būtu nepieciešami ne tikai TV, bet arī sociālajos tīklos, lai sasniegtu plašāku mērķauditoriju, t.sk. jaunos vecākus.

A.Brēmanis: iesaka izmantot reklāmas citu video skatīšanās laikā.

I.Dzīvīte-Krišāne: uzsver nepieciešamību par veselību runāt kompleksi – ne tikai par veselīgu uzturu, bet arī fiziskajām aktivitātēm, miega režīmu.

L.Meija: aicina padarīt veselīgus paradumus par modes lietu, iesaistot sportistus, influencerus.

H.Abu Meri: pateicas klātesošajiem par sadarbību, aicina kopīgi strādāt pie aptaukošanās mazināšanas plāna izstrādes, kā arī norāda, ka politiskā līmenī strādās pie veselības izglītības jautājuma risināšanas. Aicina padomes locekļus sniegt priekšlikumus veselīga uztura paradumu veicināšanai sabiedrībā. Veselības veicināšana un psihiskā veselība būs prioritātes nākamajā gadā.

I.Dzīvīte-Krišāne: papildina, ka aptaukošanās var izraisīt psihiskās veselības traucējumus, kā arī psihiskie traucējumi var ietekmēt ēšanas paradumus.

J.Pomeranceva: aktualizē jautājumu par valsts apmaksātām uztura speciālistu konsultācijām, lūdzot noteikt uztura speciālistu par tiešās pieejamības speciālistu. Šāda intervence ir iekļauta arī mātes un bērna veselības aprūpes uzlabošanas plāna projektā, tomēr šobrīd uztura speciālista konsultācijas netiek apmaksātas no valsts budžeta līdzekļiem. Sadarbībā ar Nacionālo veselības dienestu ir izstrādāti pakalpojuma tarifi.

L.Meija: dalās pieredzē, ka Norvēģijā šāds pakalpojums ir obligāts grūtniecēm.

I.Dzīvīte-Krišāne: papildina, ka arī bērniem uztura speciālista konsultācijas netiek apmaksātas no valsts budžeta līdzekļiem.

H.Abu Meri: norāda uz finansējuma pieejamību nākamajā gadā, kuru potenciāli varētu izmantot, lai vismaz daļēji ieviestu šo pakalpojumu.

I.Dzīvīte-Krišāne: vismaz sākotnēji šāds pakalpojums varētu tikt nodrošināts ar ārsta nosūtījumu.

J.Feldmane: piedāvā intervenci sākotnēji īstenot kā pilotprojektu, lai analizētu, kā efektīvāk varētu šādu pakalpojumu ieviest.

H.Abu Meri: pateicas klātesošajiem par dalību un noslēdz sēdi.

Pieņemtie lēmumi:

1. Pieņemt zināšanai VM, SPKC un Pārtikas drošības, dzīvnieku veselības un vides zinātniskā institūta "Bior" prezentācijās minēto informāciju.
2. Ņemot vērā sabiedrības veselības rādītāju tendenci pasliktināties, sevišķi Covid-19 pandēmijas laikā, Veselības ministrijai, sadarbojoties ar padomes locekļiem un citiem speciālistiem, nākamajā gadā turpināt darbu, izstrādājot pasākumu plānu liekā svara un aptaukošanās izplatības mazināšanai un fizisko aktivitāšu veicināšanai, kā arī gada sākumā nodot plāna projektu padomes locekļiem izvērtēšanai un priekšlikumu sniegšanai.
3. Rosināt bezalkoholisko, ar cukuru saldināto dzērienu akcīzes nodokļa diferenciācijas pārskatīšanu, nosakot mazākus cukura satura līmeņus zemākajai nodokļa likmei.
4. Veselības ministrijai turpināt sadarboties ar Izglītības un zinātnes ministriju, rodot risinājumu skolēnu veselībpratības uzlabošanai.

Sanāksmes vadītājs

(paraksts*)

Hosams Abu Meri

Protokolētājs

(paraksts*)

Maija Ceruka

* PARAKSTĪTS AR DROŠU ELEKTRONISKO PARAKSTU UN SATUR LAIKA ZĪMOGU